

XXIII.
POVELJA O PRAVIMA
OBITELJI

OD SVETE STOLICE PREDLOŽENA
SVIM OSOBAMA, USTANOVAMA I
PREDSTAVNICIMA VLASTI NADLEŽNIMA ZA POSLANJE OBITELJI
U SUVREMENOM SVIJETU

(22. LISTOPADA 1983.)

UVOD

»Povelja o pravima obitelji« plod je želje koju je izrazila Biskupska sinoda sabrana u Rimu 1980. godine na temu »Uloga kršćanske obitelji u suvremenom svijetu« (usp. »Propositio«, br. 42). Njegova Svetost Papa Ivan Pavao II. u apostolskoj pobudnici *Familiaris consortio* (br. 46) ispunio je želju Sinode naloživši Svetoj Stolici da pripravi Povelju o pravima obitelji koja će biti predložena nadležnim oblastima i predstavnicima vlasti.

Potrebno je shvatiti narav i stil Povelje koju ovdje donosimo. Ovaj dokumenat nije prikaz dogmatske ili moralne teologije o ženidbi i obitelji, premda on odražava misao Crkve o njima. Nadalje, on nije ni zbornik ponašanja namijenjen osobama i ustanovama kojih se to tiče. Povelja se također razlikuje od obične izjave teoretskih načela o obitelji. Poglavitita joj je svrha da svim našim suvremenicima - kršćanima i nekršćanima - iznese što potpuniji i sustavniji prikaz temeljnih prava obitelji, te prirodne i svudašnje zajednice.

Prava iznesena u Povelji utisnuta su u savjest ljudskog bića i utkana u opće vrednote svega ljudskoga roda. U njoj je kršćansko viđenje prisutno kao svjetlo božanske objave koja osvjetljuje prirodnu zbilju obitelji. U konačnici, ta prava izvire iz zakona što ga je Stvoritelj upisao u srce svakoga ljudskog bića. Društvo je pozvano da brani ta prava protiv svakoga nasilja te ih poštuje i promiče u cjelovitosti njihova sadržaja.

Ovdje iznesena prava valja shvatiti u onom smislu kakav ima neka »Povelja«. U nekim slučajevima ona podrazumijevaju doista pravno obvezatne propise; u drugim pak slučajevima izražavaju osnovne zahtjeve i načela za dalju pravnu razradu i razvoj obiteljske politike. U svakom pak slučaju ona predstavljaju proročki poziv za dobrobit obiteljske ustanove koju valja poštivati i braniti od svake povrede.

Sva su ta prava uglavnom već iznesena u drugim dokumentima i Crkve i međunarodne zajednice. Ova ih Povelja nastoji što bolje razraditi, jasnije odrediti i sažeti u skladnom, sređenom i sustavnom prikazu. U Dodatku se donose »izvori i uputnice« tekstova iz kojih su preuzete pojedine formulacije.

Povelju o pravima obitelji predlaže Sveta Stolica, središnje i vrhovno upravno tijelo Katoličke Crkve. U izradi dokumenta uvažene su brojne primjedbe i raščlambe prispjele od biskupskih konferencija cijele Crkve i od stručnjaka u tom pitanju iz različitih uljudaba i sredina.

Povelja je u prvom redu upućena vladama. Potvrđujući iznova - za dobrobit društva - zajedničku svijest o bitnim pravima obitelji, Povelja nudi svima koji su suodgovorni za opće dobro uzorak i podlogu za izradu odgovarajućeg zakonodavstva i obiteljske politike te smjernice za konkretne programe i akciju.

Istodobno Sveta Stolica ovaj dokumenat s pouzdanjem upućuje međunarodnim državnim oblastima i djelatnicima koji po svojoj nadležnosti i svome radu u obrani i promicanju čovjekovih prava ne smiju previdjeti ili dopustiti gaženje osnovnih prava obitelji.

Povelja je, dakako, upućena i samim obiteljima. Namjera joj je da u obiteljima ojači svijest o nezamjenjivoj ulozi i mjestu obitelji; želi potaknuti obitelji da se ujedine u obrani i promicanju svojih prava; ona ohrabruje obitelji da tako ispune svoju zadaću te uloga obitelji bude jasnije shvaćena i priznata u današnjem svijetu.

Povelja se, konačno, obraća svima, muškarcima i ženama, da se svojski zauzmu kako bi se zaštitila prava obitelji te obiteljska ustanova ojača na dobrobit svega sadašnjeg i budućeg čovječanstva.

Nudeći ovu Povelju koju su zaželjeli predstavnici biskupstva cijeloga svijeta, Sveta Stolica poseban poziv upućuje svim članovima i ustanovama Crkve da kao kršćani daju svjedočanstvo svoga dubokog uvjerenja kako je poslanje obitelji nezamjenjivo te porade da obitelji i roditelji dobiju nužnu podršku i potrebno ohrabrenje u ispunjavanju od Boga povjerene im zadaće.

POVELJA O PRAVIMA OBITELJI

PRETHODNE NAPOMENE

Prožeta svijeću

A. da prava osobe, pa i onda kada su izražena kao prava pojedinca, u biti imaju društveni razmjer koji u obitelji nalazi svoj prirodni i životni izražaj;

B. da obitelj svoj temelj ima u braku, tom prisnom zajedništvu života u kojem se međusobno upotpunjuju muškarac i žena, u braku koji se uspostavlja slobodno prihvaćenom i javno priznatom nerazrješivom bračnom vezom i koji je otvoren prenošenju života;

C. da je ženidba prirodna ustanova kojoj je isključivo povjereno poslanje prenošenja života;

D. da obitelj, prirodna zajednica, postoji prije države ili bilo koje druge zajednice i posjeduje vlastita neotuđiva prava;

E. da obitelj nije tek neka puka pravna, sociološka ili gospodarska jedinica, nego tvori zajedništvo ljubavi i uzajamnosti, koje je na jedincat način sposobno da poučava i prenosi kulturne, ćudoredne, društvene i vjerske vrednote, bitne za razvitak i dobrobit svojih članova i svega društva;

F. da je obitelj mjesto gdje se različite generacije susreću i uzajamno pomažu da rastu u ljudskoj mudrosti i usklađuju prava pojedinca s drugim zahtjevima društvenog života;

G. da obitelj i društvo, međusobno povezani organskim i životnim vezama, imaju dopunbenu ulogu u obrani i promicanju dobra cijeloga ćovječanstva i svake pojedine osobe;

H. da je iskustvo razlićitih kultura tijekom povijesti pokazalo da društvo mora nužno priznavati i braniti ustanovu obitelji;

I. da društvo, a poglavito država i međunarodne organizacije, moraju štiti obitelj politićkim, gospodarskim, društvenim i pravnim mjerama, kojima je svrha da učvrste jedinstvo i ćvrstoću obitelji kako bi ona mogla ispuniti svoju osobitu ulogu;

J. da, premda su u pojedinim slučajevima prava, temeljne potrebe, dobrobit i vrednote

obitelji u dostatnoj mjeri osigurane, ipak ih zakoni, ustanove i društveno-privredni programi često previđaju, štoviše i ugrožavaju;

K. da su mnoge obitelji prisiljene živjeti u bijednim prilikama, što im priječi da s dostojanstvom ispune svoju zadaću;

L. da je Katolička Crkva, svjesna da se dobro osobe, društva i njezino vlastito dobro ozbiljuje upravo kroz obitelj, uvijek smatrala svojim poslanjem da svim ljudima obznanjuje Božji naum o ženidbi i obitelji, upisan u ljudsku narav, i da promiče te dvije uredbe i brani ih od svih koji ih ugrožavaju;

M. da je Biskupska sinoda sabrana 1980. godine izričito preporučila da se izradi Povelja o pravima obitelji te se uputi svim nadležnima;

Sveta Stolica, posavjetovavši se prethodno s biskupskim konferencijama, predlaže sada ovu

POVELJU O PRAVIMA OBITELJI

i uporno poziva sve države, međunarodne organizacije i sve nadležne ustanove i osobe da promiču poštivanje tih prava i osiguraju njihovo djelotvorno priznavanje i primjenu.

Član 1

Sve osobe imaju pravo na slobodan izbor svoga životnog stanja, dakle da se ožene i osnuju obitelj ili da ostanu neoženjene, odnosno neudate.

a) Svaki muškarac i svaka žena, kada dođu do dobi da mogu sklopiti brak i za to imaju potrebne sposobnosti, ima pravo da se ženi i osnuje obitelj i pri tome ne smije biti nikakve diskriminacije. Zakonska ograničenja za ostvarenje tog prava, bilo da su trajna ili privremena, mogu se uvoditi jedino ako to traže teški i objektivni razlozi same ustanove braka kao i njezina društvenog i javnog značenja. Takva ograničenja moraju u svakom slučaju poštivati dostojanstvo i osnovna prava osobe.

b) Oni koji žele stupiti u brak i osnovati obitelj imaju pravo od društva očekivati takve čudoredne, odgojne, društvene i gospodarske uvjete koji im omogućuju da ostvare svoje pravo da se ožene u punoj zrelosti i odgovornosti.

c) Državne vlasti moraju cijiniti vrednotu braka kao ustanovu; položaj nevjenčanih parova

ne smije biti izjednačen s položajem valjano sklopljenog braka.

Član 2

Brak se smije sklopiti jedino uz slobodan pristanak supružnika izražen u primjerenom obliku.

a) Uz dužno poštovanje prema tradicionalnoj ulozi koju, u nekim kulturama imaju obitelji pri usmjeravanju svoje djece u njihovu donošenju odluke, valja izbjegavati svaku prisilu koja bi priječila izbor određene osobe za bračnog druga.

b) Budući supružnici imaju pravo na svoju vjersku slobodu; prema tome, povreda je toga prava kao uvjeta za brak postavljati bilo kakvo odricanje vjere ili ispovijedanje vjere protivne savjesti pojedine osobe.

c) U okviru prirodne dopunbenosti muškarca i žene supružnici imaju u braku isto dostojanstvo i jednaka prava.

Član 3

Supružnici imaju neotuđivo pravo da zasnuju obitelj i da odlučuju o odgođi poroda kao i o broju svoje djece; pri tome s punom sviješću moraju imati na umu svoje obaveze prema sebi samima, prema već rođenoj djeci, obitelji i društvu, a u skladu s prirodnim objektivnim poretkom koji isključuje kontracepciju, sterilizaciju i pobačaj.

a) Postupci državnih vlasti ili privatnih organizacija koje bilo kako pokušavaju ograničiti slobodu supružnika u odlučivanju o njihovoj djeci predstavljaju tešku povredu ljudskog dostojanstva i pravednosti.

b) U međunarodnim odnosima gospodarska pomoć za razvoj naroda ne smije biti uvjetovana prihvaćanjem programa o kontracepciji, sterilizaciji ili pobačaju.

c) Obitelj ima pravo na pomoć društva za rađanje i odgoj djece. Bračni parovi koji imaju brojnu obitelj imaju pravo na primjerenu pomoć i ne smije se prema njima praviti diskriminacija.

Član 4

Ljudski se život mora apsolutno poštovati i štititi od samoga trenutka njegova začeća.

a) Pobačaj je izravna povreda osnovnog prava na život svakog ljudskog bića.

b) Poštovanje dostojanstva ljudskog bića isključuje svaku eksperimentalnu manipulaciju i

zloupotrebu ljudskog zametka.

c) Svaki zahvat u genetičku baštinu ljudske osobe koji ne ide za ispravljanjem nastranosti jest povreda prava na tjelesnu cjelovitost te je u suprotnosti s dobrom obitelji.

d) Djeca imaju prije i poslije rođenja pravo na osobitu zaštitu i pomoć; to pravo imaju i majke za vrijeme trudnoće i neko primjereno vrijeme nakon poroda.

e) Sva djeca, bila ona rođena u braku ili izvan njega, imaju ista prava na društvenu zaštitu radi punog razvitka njihove osobe.

f) Osobitu zaštitu društvo treba pružati siročadi i djeci lišenoj roditeljske ili skrbničke brige. Glede djece koja se predaju brizi neke obitelji ili se usvajaju država se ima pobrinuti za zakonodavstvo koje će omogućiti podobnim obiteljima da u svoj dom prime djecu kojima je potrebna privremena ili trajna skrb i koje će istodobno poštovati prirodna prava roditelja.

g) Tjelesno ili duševno pogođena djeca imaju pravo da u svome domu i u školi nađu sredinu pogodnu za njihov ljudski razvoj.

Član 5

Budući da su roditelji dali život svojoj djeci, oni imaju izvorno, prvotno i neotuđivo pravo i da je odgajaju; zbog toga se oni imaju smatrati prvim i poglavitim odgojiteljima svoje djece.

a) Roditelji imaju pravo svoju djecu odgajati u skladu sa svojim ćudorednim i vjerskim uvjerenjima obazirući se pri tom na kulturalne predaje obitelji koje promiču dobrobit i dostojanstvo djeteta; oni također treba da od društva dobiju potrebnu pomoć i podršku kako bi što prikladnije ispunili svoju odgojiteljsku ulogu.

b) Roditelji imaju pravo slobodno, po svome uvjerenju, izabrati škole i druga neophodna sredstva za odgoj svoje djece. Javne vlasti moraju osigurati da državna pomoć bude tako raspoređena da roditelji budu doista slobodni u ostvarenju toga prava i da pri tom ne moraju snositi nepravredne obveze. Roditelji ne bi smjeli izravno ili neizravno biti opterećeni dodatnim teretima koji im priječe ili nepravilno ograničavaju ostvarenje te slobode.

c) Roditelji imaju pravo da njihova djeca ne budu prisiljena pohađati pouku koja nije u skladu s njihovim ćudorednim i vjerskim uvjerenjima. Osobito se spolni odgoj - koji je temeljno pravo roditelja - mora uvijek odvijati pod njihovim brižnim vodstvom bilo u kući bilo u odgojnim zavodima koje će oni odabrati i nadzirati.

d) Pravo je roditelja povrijeđeno kada država nameće obvezatni odgojni sustav iz kojega je isključen svaki vjerski odgoj i obrazovanje.

e) Prvotno pravo roditelja na odgoj njihove djece ima biti zajamčeno u svim oblicima

suradnje između roditelja, učitelja, i školske uprave, i to posebno oblicima sudjelovanja koji osiguravaju utjecaj građana u radu škola te u oblikovanju i ostvarenju odgojne politike.

f) Obitelj ima pravo očekivati od sredstava društvenog priopćavanja da budu pozitivna pomoć u izgradnji društva i da podržavaju osnovne vrednote obitelji. Istodobno obitelj, a osobito njezini najmlađi članovi, imaju pravo da budu prikladno zaštićeni od negativnih utjecaja ili zloupotrebe što proistječe iz masovnih sredstava društvenog priopćavanja.

Član 6

Obitelj ima pravo da opstoji i razvija se upravo kao obitelj.

a) Državne vlasti moraju poštovati i promicati dostojanstvo svake obitelji, njezinu zakonsku neovisnost, njezinu istinu, jedinstvo i čvrstoću.

b) Rastava je braka nasilje na samu ustanovu ženidbe i obitelji.

c) Ondje gdje postoji sustav velike obitelji, valja to i dalje cijeliti te potpomagati da takva obitelj što bolje ispuni svoju tradicionalnu ulogu uzajamnosti i međusobnog pomaganja, ali da istodobno i poštuje prava obitelji-jezgre i osobno dostojanstvo svakoga njezina člana.

Član 7

Svaka obitelj ima pravo da u svom domu, pod vodstvom roditelja, slobodno provodi svoj vjerski život, a tako i pravo da svoju vjeru javno ispovijeda i širi, da sudjeluje u činima javnog bogoštovlja i u slobodno izabranim programima vjerske pouke i to bez ikakve diskriminacije.

Član 8

Obitelj ima pravo da ispunja svoju društvenu i političku zadaću u izgradnji društva.

a) Obitelji imaju pravo osnivati udruženja s drugim obiteljima i ustanovama kako bi prikladno i djelotvorno ispunile zadaću vlastite obitelji te štatile prava, promicali dobrobit i zastupale probitke obitelji.

b) Na gospodarskoj, društvenoj, pravnoj i kulturnoj razini valja priznati zakonitu ulogu obitelji i obiteljskih udruženja u razradbi i razvoju programa koji imaju utjecaja na obiteljski život.

Član 9

Obitelji imaju pravo od javnih vlasti očekivati primjerenu politiku prema obitelji na pravnom, gospodarskom, društvenom i poreznom području koja isključuje svaku diskriminaciju.

a) Obitelji imaju pravo na takve gospodarske uvjete koji im omogućuju životni standard koji odgovara njihovu dostojanstvu i punom razvitku. One se ne smiju sprečavati da steknu i zadrže privatno vlasništvo koje može osigurati siguran obiteljski život; zakoni o nasljedstvu i prenošenju vlasništva treba da poštuju potrebe i prava članova obitelji.

b) Obitelji imaju pravo na mjere socijalne pomoći u osobitim potrebama, naročito u slučaju prerane smrti jednoga ili oba roditelja, u slučaju kada jedan supružnik napusti drugoga, u slučaju nesreće, bolesti ili invalidnosti, u slučaju nezaposlenosti ili onda kada obitelj mora izdvajati dodatne izdatke za svoje starije članove, za tjelesno ili duševno pogođene članove ili za odgoj djece.

c) Starije osobe imaju pravo da u krugu svoje obitelji ili, ako je to nemoguće, u prikladnim ustanovama nađu takvu sredinu u kojoj će svoju starost moći proživjeti u miru i vedrini tako da obavljaju poslove koji su spojivi s njihovom dobi i koji im omogućuju da sudjeluju u društvenom životu.

d) Prava i potrebe obitelji, poglavito vrednota obiteljskog zajedništva, mora se uzeti u obzir u kaznenom pravu i odgovarajućem zakonodavstvu tako da zatvorenik može ostati u vezi sa svojom obitelji i da obitelj za vrijeme održavanja kazne prima prikladnu pomoć.

Član 10

Obitelji imaju pravo na društveni i gospodarski poredak u kojem će organizacija rada biti takva da omogućuje njezinim članovima da žive zajedno te ne šteti jedinstvu, dobrobiti, zdravlju i čvrstoći obitelji, štoviše da pruža i mogućnosti za zdravu razonodu.

a) Nagrada za rad mora biti dostatna da se dolično može osnovati i uzdržavati obitelj, i to bilo pristojnom takozvanom »obiteljskom plaćom«, bilo drugim socijalnim mjerama kao što su dječji doplatak ili naknada za rad u kući jednoga roditelja; plaća bi trebala biti takva da majka ne bi bila prisiljena raditi izvan kuće na štetu obiteljskog života, a posebno ne na štetu odgoja djece.

b) Rad majke u kući mora biti priznat i poštovan zbog, njegova značenja za obitelj i društvo.

Član 11

Obitelj ima pravo na doličan stan, pogodan za život obitelji i primjeren broju njezinih članova, u okolišu koji osigurava najneophodnije usluge za život obitelji i zajednice.

Član 12

Doseljene obitelji imaju pravo na istu socijalnu zaštitu koja je osigurana i ostalim obiteljima.

a) Obitelji doseljenika imaju pravo da se poštuje njihova vlastita kultura te da prime neophodnu podršku i pomoć za uključivanje u društvo čijoj dobrobiti i oni pridonose.

b) Strani radnici imaju pravo da im se, što je moguće prije, pridruže i njihove obitelji.

c) Izbjeglice imaju pravo na pomoć od državnih vlasti i međunarodnih organizacija da im se olakša dolazak njihovih obitelji.

IZVORI I UPUTNICE

Prethodne napomene

A. Rerum novarum, 9; Gaudium et spes, 24.

B. Pacem in terris, I; Gaudium et spes, 48 i 50; Familiaris consortio, 19; Codex Iuris Canonici, 1056.

C. Gaudium et spes, 50; Humanae vitae, 12; Familiaris consortio, 28.

D. Rerum novarum, 9-10; Familiaris consortio, 45.

E. Familiaris consortio, 43.

F. Gaudium et spes, 52; Familiaris consortio, 21.

G. Gaudium et spes, 52; Familiaris consortio, 42 i 45.

I. Familiaris consortio, 45.

J. Familiaris consortio, 46.

K. Familiaris consortio, 6 i 77.

L. Familiaris consortio, 3 i 46.

M. Familiaris consortio, 46.

Član 1

Rerum novarum, 9; *Pacem in terris*, I; *Gaudium et spes*, 26; *Opća deklaracija o pravima čovjeka*, 16, 1.

a) *Codex Iuris Canonici*, 1058 i 1077; *Opća deklaracija*, 16, 1.

b) *Gaudium et spes*, 52; *Familiaris consortio*, 81.

c) *Gaudium et spes*, 52; *Familiaris consortio*, 81-82.

Član 2

Gaudium et spes, 52; *Codex Iuris Canonici*, 1057, P 1; *Opća deklaracija*, 16, 2.

a) *Gaudium et spes*, 52.

b) *Dignitatis humanae*, 6.

c) *Gaudium et spes*, 49; *Familiaris consortio*, 19 i 22; *Codex Iuris Canonici*, 1135; *Opća deklaracija*, 16, 1.

Član 3

Populorum progressio, 37; *Gaudium et spes*, 50 i 87; *Humanae vitae*, 10; *Familiaris consortio*, 30 i 46.

a) *Familiaris consortio*, 30.

b) *Familiaris consortio*, 30.

c) *Gaudium et spes*, 50.

Član 4

Gaudium et spes, 51; *Familiaris consortio*, 26.

a) *Humanae vitae*, 14; SVETI ZBOR ZA NAUK VJERE, *Izjava o pobačaju*, 18. studenoga 1974.; *Familiaris consortio*, 30.

b) PAPA IVAN PAVAO II., *Govor Pape Akademiji znanosti*, 23. listopada 1982.

c) *Opća deklaracija*, 25, 2; *Konvencija o pravima djeteta*, Prethodne napomene i 4.

d) *Opća deklaracija*, 25, 2.

e) *Familiaris consortio*, 41.

f) *Familiaris consortio*, 77.

Član 5

Divini illius magistri, 27-34; *Gravissimum educationis*, 3; *Familiaris consortio*, 36; *Codex Iuris Canonici*, 793 i 1136.

a) *Familiaris consortio*, 46.

b) *Gravissimum educationis*, 7; *Dignitatis humanae*, 5; IVAN PAVAO II., *Vjerska sloboda i završni akt iz Helsinkija* (Pismo predsjednicima država potpisnicama Završnog akta u Helsinkiju), 4b; *Familiaris consortio*, 40; *Codex Iuris Canonici*; 797.

c) *Dignitatis humanae*, 5; *Familiaris consortio*, 37 i 40. d) *Dignitatis humanae*, 5; *Familiaris consortio*, 40.

e) *Familiaris consortio*, 40; *Codex Iuris Canonici*, 796.

f) PAPA PAVAO VI, *Poruka za Treći svjetski dan sredstava društvenog priopćavanja*, 1969; *Familiaris consortio*, 76.

Član 6

Familiaris consortio, 46.

a) *Rerum novarum*, 10; *Familiaris consortio*, 46; *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima*, 17.

b) *Gaudium et spes*, 48 i 50.

Član 7

Dignitatis humanae, 5; *Vjerska sloboda i završni akt iz Helsinkija*, 4b; *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima*, 18.

Član 8

Familiaris consortio, 44 i 48.

a) *Apostolicam actuositatem*, 11; *Familiaris consortio*, 46 i 72.

a) *Familiaris consortio*, 44-45.

Član 9

Laborem exercens, 10 i 19; *Familiaris consortio*, 45; *Opća deklaracija*, 16, 3 i 22; *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima*, 10, 1.

a) *Mater et magistra*, II; *Laborem exercens*, 10; *Familiaris consortio*, 45; *Opća deklaracija*, 22 i 25; *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima*, 7, a, ii.

b) *Familiaris consortio*, 45 i 46; *Opća deklaracija*, 25, 1; *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima*, 9, 10,1 i 10,2.

c) *Gaudium et spes*, 52; *Familiaris consortio*, 27.

Član 10

Laborem exercens, 19; *Familiaris consortio*, 77; *Opća deklaracija*, 23, 3.

a) *Laborem exercens*, 19; *Familiaris consortio*, 23 i 81. b) *Familiaris consortio*, 23.

Član 11

Apostolicam actuositatem, 8; *Familiaris consortio*, 81; *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima*, 11, 1.

Član 12

Familiaris consortio, 77; *Europska socijalna povelja*, 19.